

Jeremia's 'nieuw verbond' van 31:31 en de passage 32:36-41

door Paul Gabriner

[‘Maar toch – dit zegt de HEER, de God van Israël, over deze stad, waarover jullie zeggen: “Door het zwaard, de honger en de pest valt ze de koning van Babylonië in handen”: ³⁷Ik zal de inwoners samenbrengen uit alle landen waarheen Ik ze in mijn grote woede en toorn verdreven heb, Ik zal hen terugbrengen naar deze stad en hen er veilig laten wonen. Zij zullen mijn volk zijn en Ik zal hun God zijn. ³⁹Ik zal hen één van hart en één van zin maken, zodat ze altijd ontzag voor Mij zullen hebben en het hun en hun nageslacht goed zal gaan. ⁴⁰Ik zal een **eeuwig verbond** met hen sluiten, Ik keer mij nooit meer van hen af en zal hen altijd zegenen. Ik zal hen met ontzag voor Mij vervullen, zodat zij zich nooit meer van Mij zullen afkeren. ⁴¹Ik zal er weer vreugde in vinden hen te zegenen en zal hen voorgoed in dit land planten. Met hart en ziel zal Ik dat doen.’ 32:36-41]

De beloftes en voornemens die wij hier lezen zijn in feite alleen maar een voortzetting van het veel beroemder hoofdstuk 31, waarin God proclameert:

‘De dag zal komen (. . .) dat Ik met het volk van Israël en het volk van Juda **een nieuw verbond sluit**, ³een ander verbond dan Ik met hun voorouders sloot toen Ik hen bij de hand nam om hen uit Egypte weg te leiden. Zij hebben dat verbond verbroken, hoewel ze Mij toebehoorden – spreekt de HEER. ³³ Maar dit is het verbond dat Ik in de toekomst met Israël zal sluiten – spreekt de HEER: Ik zal mijn wet in hun binnenste leggen en hem in hun hart schrijven. Dan zal Ik hun God zijn en zij mijn volk. ³⁴Men zal elkaar niet meer hoeven te onderwijzen met de woorden: “Leer de HEER kennen,” want iedereen, van groot tot klein, kent Mij dan al – spreekt de HEER. Ik zal hun zonden vergeven en nooit meer denken aan wat ze hebben misdaan.’ (31:31-34).

De frase van 31:31, *een nieuwe verbond*, is eigenlijk de reden voor de twee namen ‘Nieuwe Testament’ en ‘Oude Testament,’

want het woord 'testament' is gewoon een synoniem voor het woord 'verbond' (*brit* in het Hebreeuws).

De vroege Christenen dachten namelijk dat Jeremia's gebruik van de frase 'nieuw verbond' in 31:31 een duidelijke verwijzing moest zijn voor een totaal nieuw verbond tussen de mens en God met Jezus als 'mediator', een nieuw verbond die in de 'lege' plaats was gekomen van het 'oude' Mozaïsche verbond, het 'oude' testament, dus.

Zo schreef de anonieme auteur van *Hebreeën*, die *Jeremia* 31:31 letterlijk citeert in zijn verzen 8:13, de volgende memorabele woorden:

'Op het moment dat Hij spreekt over een nieuw verbond heeft Hij *het eerste al als verouderd bestempeld. En wat verouderd en verjaart, is de teloorgang nabij.*'

Deze auteur was echt op *Jeremia* 31:31 gefixeerd, daar hij wel vijf keer naar het idee van een 'nieuw verbond' verwijst, namelijk in 8:9, 8:13, 9:1, 12:24 en 13:20.

Toch hebben de Joden dit Christelijk onderscheid tussen een 'nieuw' en een 'oud' testament, een onderscheid dat ook Paulus met groot enthousiasme onderschreef (*Galaten* 3:15-18, 4:21-31), en in navolging van hem de hele Kerk, *nooit geaccepteerd.*

Volgens hen dient men *Jeremia* 31:31 op een heel andere manier te begrijpen. Zijn verwijzing naar een *nieuw verbond* is alleen de uiting van zijn wens voor een radicale *vernieuwing van het oorspronkelijke verbond*, het verbond met Abraham dat later door Mozes versterkt werd. Bij het 'nieuwe' verbond zou Israël niet meer van het geloof afdwalen en de 613 wetten aan hun laars lappen, want deze keer zouden alle wetten 'in hun harten gegraveerd worden!'

Dit zou ook de vurige hartewens zijn van de nog meer gepassioneerde Deutero-Jesaja, Jeremia's jongere tijdgenoot, die het over een volk heeft 'dat Mijn wet in zijn hart heeft (51:7), zie verder beide hoofdstukken 51 en 52.

Volgens deze lezing, is het hedendaagse onderscheid tussen het 'Oude' en het 'Nieuwe Testament' op een totaal verkeerde interpretatie gebaseerd van wat Jeremia werkelijk bedoelde! Men kan beter spreken over de Thora en de 'Tweede' Testament.

Hoe kunnen de Joden zo denken? Immers, in 31:31 gebruikt Jeremia toch de twee woorden *brit chadasja*, wat letterlijk 'een nieuw verbond' betekent, en niet een andere bewoording om het idee van *vernieuwd* aan te duiden? Zowel Paulus als de anonieme schrijver van *Hebreeën* hadden de brontekst hier toch accuraat gelezen?

Maar zoals zo vaak het geval is, moet men zich niet blindstaren op een tekst zonder oog te hebben voor de *context*, een wat langer woord waarin het woord 'tekst' zich schuil houdt! In onze passage voor vandaag, 32:36-41, spreekt Jeremia na hoofdstuk 31 over een 'eeuwig verbond' (32:40). Dit herhaalt hij ook in 50:5. En als het verbond werkelijk 'eeuwig' is, kan het natuurlijk nooit vervangen worden door een ander!

Jezus zei in wezen precies hetzelfde in de Bergrede, toen hij het eeuwigdurende van de Thora en haar wetten zo lang zag leven 'als de hemel en de aarde' (*Matt.* 5:18).

Als wij de mening van Jezus zelf even opzij zetten, is het natuurlijk best mogelijk, geredeneerd vanuit de traditionele Christelijke optiek, dat een volstrekt nieuw verbond ook als een 'eeuwig' verbond aangeduid kan worden. In feite was dat zoals de anonieme auteur van *Hebreeën* het zag, toen hij de frase 'eeuwig verbond' uit haar oorspronkelijke context van de Thora naar het 'nieuwe' testament (13:20) overhevelde.

Maar in dit geval is er één zeer goede reden waaruit we af kunnen leiden dat Jeremia's 'eeuwige verbond' van 32:40 bedoeld is als een beschrijving van het oorspronkelijke verbond, zij het vernieuwd, en niet als een beschrijving van een compleet nieuw verbond dat op een totaal andere leest geschoeid zou zijn.

Die reden heeft te maken met de lange traditie waarin hij werkte. Al sinds Gods woorden aan Abraham in *Genesis* 17,

werd het idee dat Zijn verbond met Abraham en zijn nakomelingen *eeuwigdurend* zou zijn als een onlosmakelijk deel van het Verbond zelf gezien:

‘Ik sluit een verbond met jou en met je nakomelingen, met alle komende generaties, een **eeuwigdurend** verbond: Ik zal jouw God zijn en die van je nakomelingen’ (vers 7).

Bovendien wist Jeremia ook dat proto-Jesaja, net vóór zijn tijd, precies hetzelfde over het Verbond dacht toen hij klaagde dat het volk het ‘eeuwige verbond’ verbroken had (24:5). Dichter bij Jeremia’s eigen tijd zijn de twee woorden ‘eeuwig verbond’ ook herhaaldelijk te vinden bij zowel Deutero-Jesaja (54:10, 55:3, 61:8) als bij Ezechiël (16:60, 37:26).

Laten we nu nogmaals de stem van Jezus erbij roepen uit *Mattheüs* 5:18, namelijk dat de Thora nooit veranderd kan worden en eeuwigdurend is. Dan zien we dat de kwestie van twee testamenten simpelweg een logisch probleem wordt: als Gods Verbond met Abraham, Mozes en het Joodse volk inderdaad ‘eeuwigdurend’ is, kan het per definitie *nooit vervangen worden*.

Wat wel mogelijk is, is dat Christenen en andere niet-Joden onder *hetzelfde* ‘eeuwige verbond’ kunnen vallen. De zgn. ‘Zeven wetten van Noach’ maken dat al mogelijk (https://nl.wikipedia.org/wiki/Noachitische_geboden of https://en.wikipedia.org/wiki/Seven_Laws_of_Noah). Men spreekt daarbij over twee verschillende verlossingsplannen, één voor Joden en één voor niet-Joden, maar beide onder de vleugels van de Thora.

Deutero-Jesaja gaat nog veel verder in wat Yehezkiël Kaufmann (1889-1963) ‘the pinnacle of universalism’ noemt, ‘a turning point, an historical monument that has enabled the spread of monotheism throughout the world’ (*The Babylonian Captivity and Deutero-Isaiah*, 1970, p. 164). In het begin van hoofdstuk 58, namelijk, laat Deutero-Jesaja God alle niet-Joden beloven dat ook zij gered kunnen worden:

‘Handel rechtvaardig, handhaaf het recht;
de redding die Ik breng is nabij,

en weldra openbaar Ik mijn gerechtigheid.
 Gelukkig de mens die zo handelt,
 het mensenkind dat hieraan vasthoudt;
 hij neemt de sabbat in acht en ontwijdt hem niet,
 hij weerhoudt zijn hand van het kwaad.
³*De vreemdeling die zich met de HEER heeft verbonden,
 laat hij niet zeggen:
 'De HEER zondert mij zeker af van zijn volk.'*

.
⁶*En de vreemdeling die zich met de HEER heeft verbonden
 om Hem te dienen en zijn naam lief te hebben,
 om dienaar van de HEER te zijn
 – ieder die de sabbat in acht neemt en niet ontwijdt,
 ieder die vasthoudt aan mijn verbond –,
⁷hem breng Ik naar mijn heilige berg,
 hem schenk Ik vreugde in mijn huis van gebed;
 zijn offers worden op mijn altaar aanvaard.
 Mijn tempel zal heten Huis van gebed voor alle volken.
⁸Zo spreekt God, de HEER, die bijeenbrengt wie uit Israël
 verdreven waren: Ik breng er nog meer bijeen dan al
 bijeengebracht zijn.' (56:1-3,6-8).*

Hierdoor is het mogelijk voor Deutero-Jesaja om zich de dag
 voor te stellen waarop *alle* volken tot God zullen komen in
 Jeruzalem, zodat Hij ook priesters uit *hun* midden kan kiezen:

*'De tijd is gekomen om alle landen en volken bijeen te
 brengen, Ze zullen komen en mijn luister zien (. . .) zelfs zal
 ik sommigen van hen aanstellen als priester of Leviet – zegt de
 Heer' (66:18, 21).*

Dit bedoelde God kennelijk, toen hij Abraham al in *Genesis*
 12:3 beloofde dat 'in jou zullen alle volken op aarde gezegend
 worden.'

Kortom, in de woorden van de rabbijnen, 'Ook vrome mensen
 van de andere naties hebben een aandeel in de komende
 wereld.'

Joden weten best wel dat de term 'Oude Testament' misleidend
 is. Het is een Christelijke uitvinding waarin het woord 'oude'
 geen teken is van eerbiedwaardigheid, maar in feite een

eufemisme voor 'versleten en verouderd', in de woorden van *Hebreeën*, 'de teloorgang nabij'.

Het moet hen dus vergeven worden als ze het alleen maar bij 'de Thora' houden, letterlijk, het 'Leerboek', waarin de Ethische Weg niet alleen voor hen maar *voor alle mensen*, door God uitgestippeld wordt.